Napoleonov problem

↓↓↓
Mateja Čarman

→ **Ukvarjali se bomo s konstrukcijskim problemom. Podano imamo krožnico (brez središča). Naša naloga je, da samo z uporabo šestila razdelimo krožnico na štiri enake dele. To je ekvivalentno problemu, da v dano krožnico včrtamo kvadrat. Nalogo bomo razdelili na dva dela. V prvem delu bomo konstruirali središče dane krožnice, v drugem delu pa bomo krožnici s podanim središčem včrtali kvadrat. Drugi del problema je znan tudi kot Napoleonov problem. Sicer ni povsem znano, ali je problem res postavil on, tudi ni jasno, ali je ta problem sploh rešil.**

Prvi del. Konstrukcija središča danega kroga s šestilom

Potek konstrukcije

Na krožnici si izberemo poljubno točko A (glej sliko 1). Narišemo krožnico K_1 s središčem v A in poljubnim polmerom, večjim od polmera dane krožnice in manjšim od premera. Presečišči krožnice K_1 z dano krožnico označimo z B_1 in B_2. Narišemo $K_2(B_1, |AB_1|)$ in $K_2'(B_2, |AB_2|)$, ki se sekata v točki C. V nadaljevanju narišemo krožnico K_3 s središčem v C in polmerom $|AC|$. Presečišči krožnic K_3 in K_1 označimo z D_1 in D_2. Nazadnje narišemo še krožnici $K_4(D_1, |AD_1|)$ in $K_4'(D_2, |AD_2|)$. Trdimo, da je njuno presečišče T središče prvotnega kroga.

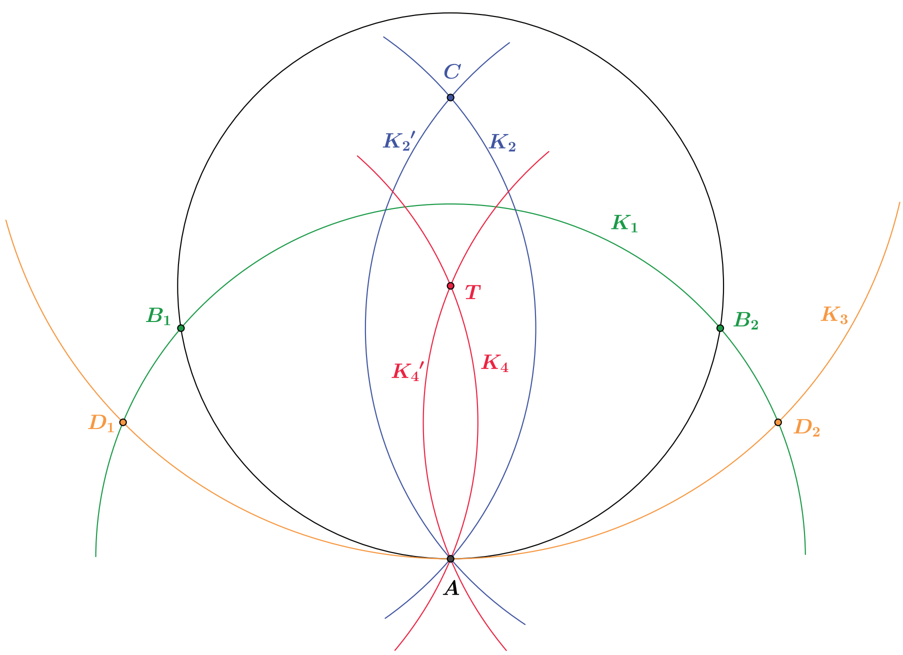

SLIKA 1.
Konstrukcija središča kroga s šestilom

Dokaz

Naj bo S središče kroga (te točke sicer še ne znamo skonstruirati). Naš cilj je dokazati, da je $T = S$, torej, da je T središče prvotne krožnice. Dokaz bo potekal v dveh delih.

Najprej si poglejmo le krožnice K_1, K_2 in K_2' (glej sliko 2). Predpostavimo, da središča krožnice že poznamo. Razdalja $|AS| = r$ je ravno polmer dane krožnice, dolžino $|AB_2|$ označimo z b, kot B_2AS pa z α. Točka B_2 leži na prvotni krožnici, zato je $|SB_2| = r$, točki C in A pa ležita na krožnici K_2', zato je $|B_2C| = |B_2A| = b$. Trikotnik AB_2S je enakokrak, zato je $\angle AB_2S = \alpha$, prav tako je trikotnik AB_2C enakokrak in zato je $\angle B_2CA = \alpha$. Zaradi podobnosti trikotnikov AB_2S in CAB_2 velja razmerje

- $|AB_2| : |AS| = |AC| : |CB_2|$,

od koder sledi

- $|AC| = \dfrac{|AB_2||CB_2|}{|AS|}$.

Zapisano z našimi oznakami dobimo

- $|AC| = \dfrac{b^2}{r}$.

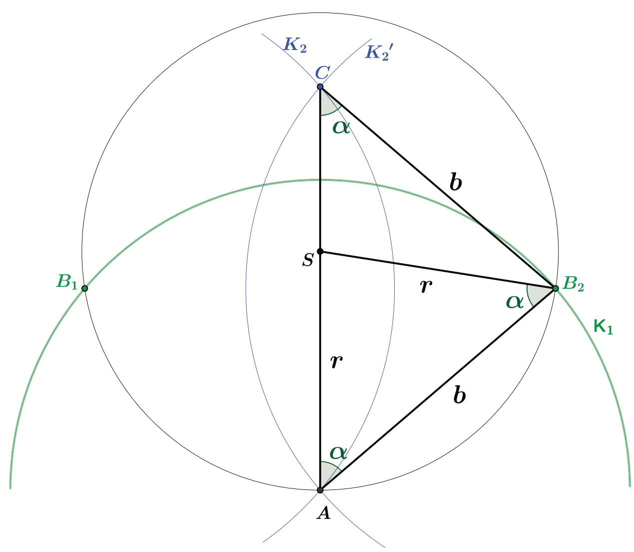

SLIKA 2.
Prvi del dokaza

V drugem delu dokaza si bomo ogledali še krožnice K_3, K_4 in K_4' (glej sliko 3). Velja $|AD_2| = b$, saj točka D_2 leži na krožnici K_1 tako kot točka B_2. Točki A in D_2 ležita na krožnici K_4, katere središče je C, zato velja $|AC| = |CD_2|$. Označimo kot D_2AT z β. Zaradi enakokrakih trikotnikov velja analogno kot v prvem delu $\angle D_2AT = \angle AD_2C = \angle ATD_2 = \beta$ ter podobnost trikotnikov AD_2T in D_2CA. Torej velja razmerje

- $|AT| : |AD_2| = |AD_2| : |CD_2|$.

Izrazimo $|AT|$:

- $|AT| = \dfrac{|AD_2||AD_2|}{|CD_2|}$.

Namesto $|AD_2|$ pišimo b, namesto $|CD_2|$ pa $|AC|$ in vstavimo rezultat prvega dela. Dobimo:

- $|AT| = \dfrac{b^2}{|AC|} = \dfrac{b^2}{\frac{b^2}{r}} = r$.

S tem smo dokazali, da je T res središče prvotne krožnice.

Drugi del. Konstrukcija včrtanega kvadrata v krog z danim središčem

Potek konstrukcije

Središče dane krožnice sedaj že znamo določiti, označimo ga z S. Na krožnici izberemo poljubno točko X (glej sliko 4). Narišemo krožnico K_1 s središčem X in polmerom $|XS|$. Presečišča s prvotno krožnico označimo z V in Y. Narišemo krožnico K_1' s središčem Y in enakim polmerom kot K_1. Krožnica seka prvotno krožnico v točkah X in Z. Potem narišemo krožnici $K_2(V, |VY|)$ in $K_2'(Z, |ZX|)$ ter eno od njunih presečišč označimo s T. Nazadnje narišemo še krožnico K_3 s središčem Z in polmerom $|ST|$. Presečišči K_3 in prvotne krožnice označimo z U in W. Točke $VWZU$ so oglišča kvadrata.

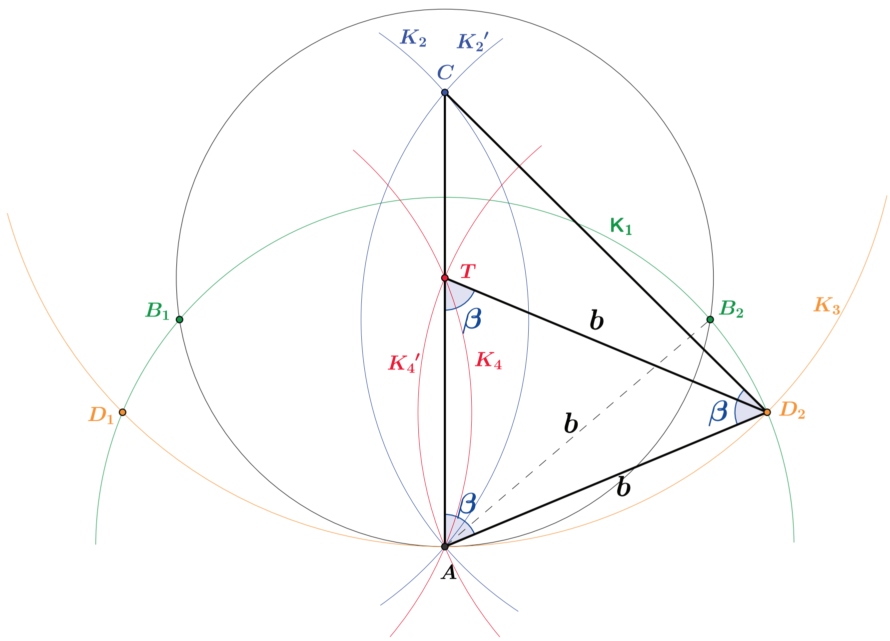

SLIKA 3.
Drugi del dokaza

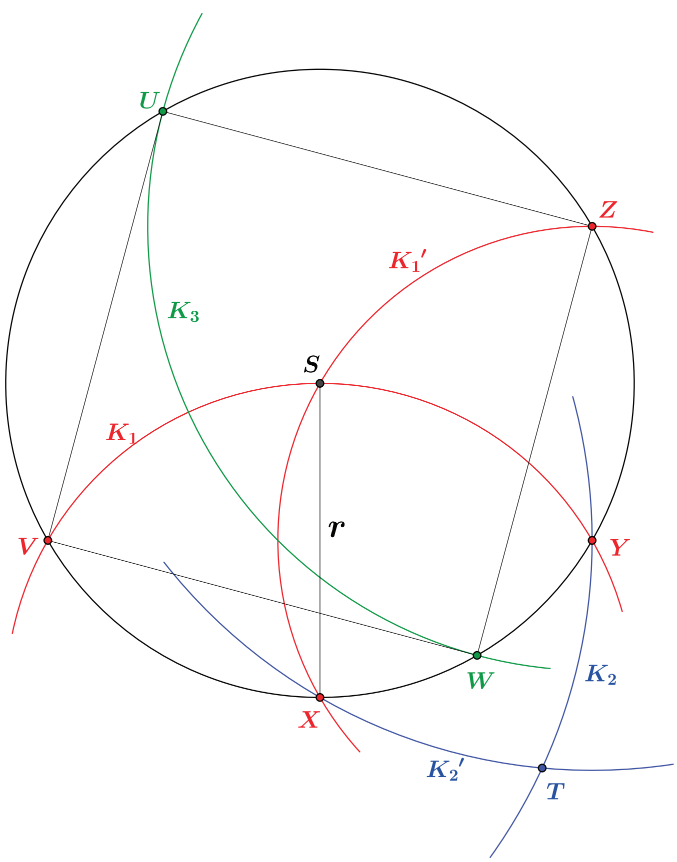

SLIKA 4.
Konstrukcija včrtanega kvadrata

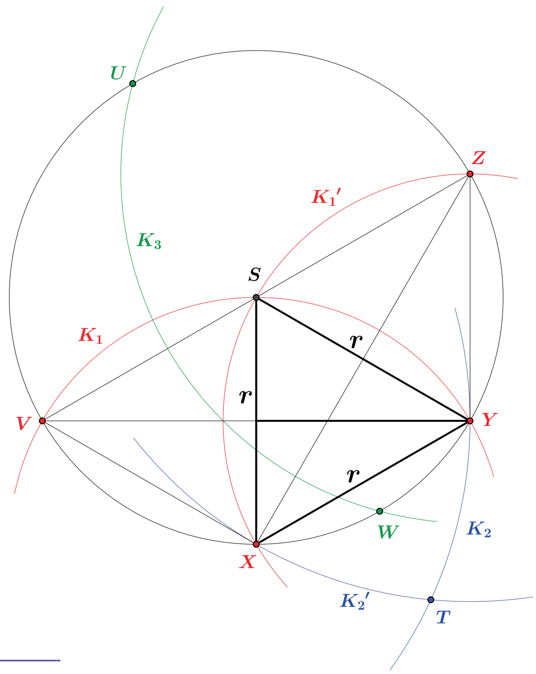

SLIKA 5.
Izračun stranic $|VY|$ in $|ZX|$

Dokaz

Naj bo polmer dane krožnice r. Diagonala kvadrata včrtanega v krožnico bo merila $2r$, torej bo stranica kvadrata dolga $r\sqrt{2}$. S konstrukcijo želimo dobiti dve točki, katerih razdalja meri $r\sqrt{2}$, kar predstavlja dolžino stranice v krožnico včrtanega kvadrata. Naš cilj je dokazati, da sta V in Z diametralni točki in da je $|ZU| = |ST| = r\sqrt{2}$, kar je ravno dolžina stranice kvadrata.

Polmer prvotne krožnice ter krožnic K_1 in K_1' meri r, zato velja $|VS| = |ZS| = |XS| = |XV| = |XY| = |YS| = |YZ| = r$ (glej sliko 5). Trikotniki VXS, XYS in YZS so enakostranični z dolžino stranice r. Od tod sledi, da je kot $\angle VSZ = 60° + 60° + 60° = 180°$. Torej točki V in Z ležita na premeru prvotne krožnice. Naslednje, kar nas zanima, je dolžina daljice $|VY|$. Daljica $|XS|$ je simetrala omenjene daljice in jo razpolavlja. Torej je polovica daljice $|VY|$ ravno višina enakostraničnega trikotnika XYS in zato meri $\frac{r\sqrt{3}}{2}$. Torej je dolžina daljice $|VY| = 2 \cdot \frac{r\sqrt{3}}{2} = r\sqrt{3}$. Analogno pokažemo, da je $|XZ| = r\sqrt{3}$.

Krožnici K_2 in K_2' imata enak polmer. Točki T in Y ležita na K_2, zato je $|VY| = |VT|$ (glej sliko 6). Točki T in X pa ležita na K_2', zato je $|ZX| = |ZT|$.Če uporabimo zadnje enakosti, smo ugotovili, da je trikotnik VTZ enakokrak z dolžino kraka $r\sqrt{3}$. Točka S je razpolovišče osnovnice trikotnika VTZ, torej je trikotnik VTS pravokoten. Za izračun stranice $|ST|$ uporabimo Pitagorov izrek:

- $$|ST| = \sqrt{|VT|^2 - |SV|^2} = \sqrt{(r\sqrt{3})^2 - r^2}$$
  $$= \sqrt{3r2 - r^2} = r\sqrt{2}.$$

S tem je dokaz zaključen, saj nam je uspelo poiskati razdaljo $r\sqrt{2}$, ki predstavlja dolžino stranice včrtanega kvadrata.

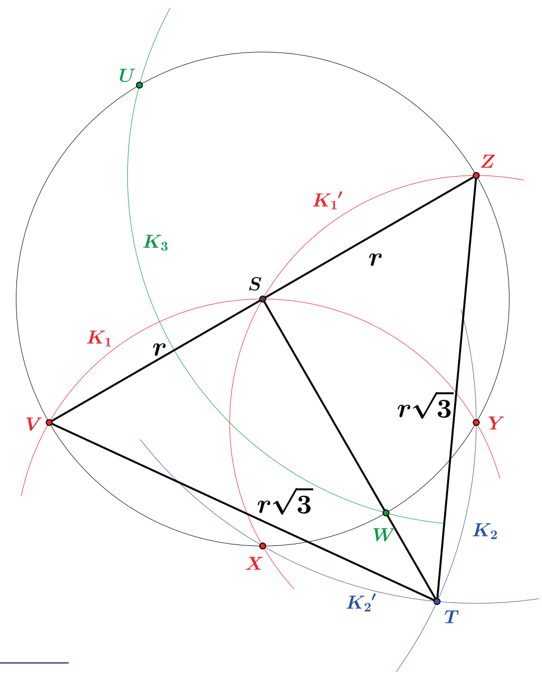

SLIKA 6.
Izračun stranice $|ST|$

× × ×